

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา
ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม
A Model for Sustainable Community-Based Tourism Management:
A Case study of Mahasawad Canal Community, Phuttamonton
District, Nakhonpathom Province

วารยาภา มิ่งศิริธรรม¹, รวีวรรณ โปรยรุ่งโรจน์²
Warayapa Mingsiritham¹, Raweewan Proyrungroj²

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา^{1,2}
Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand^{1,2}
Email: warayapa@gmail.com¹

Received: 2021-01-16; Revised: 2021-01-29; Accepted: 2021-01-30

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยศึกษาจากกรณีของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูล คือ คนท้องถิ่นในชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน หรือมีปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว จำนวน 7 คน คัดเลือกโดยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจงร่วมกับการคัดเลือกแบบกึ่งสุ่มแบบบังเอิญ เก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมอย่างเปิดเผย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์แบบแก่นสาระ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ตามองค์ประกอบหลักของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น พบว่า ชุมชนได้นำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่แล้วมาใช้ให้มีประสิทธิภาพ และการสร้างการรับรู้ถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนให้กับนักท่องเที่ยว โดยไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตเดิมของคนในชุมชน 2) ในด้านองค์กรชุมชน พบว่า คนในชุมชนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และร่วมกันบริหารจัดการเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยว อีกทั้งยังไม่พบปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในด้านนี้แต่อย่างใด 3) ในด้านการจัดการ พบปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในช่วงเริ่มการจัดการท่องเที่ยว โดยคนในชุมชนท้องถิ่นไม่ให้ความร่วมมือกับการพัฒนาการท่องเที่ยว และ 4) ด้านการเรียนรู้ พบว่ากิจกรรมที่ชุมชนได้พัฒนาขึ้นจากสิ่งแวดล้อมในชุมชน ประกอบกับการให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน, ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์, คนในชุมชนท้องถิ่น

Abstract

The research aimed to examine a model for sustainable community-based tourism management by studying from a case of Mahasawad Canal Community. It adopted a qualitative research methodology. Data were gathered from 7 key informants including local residents in Mahasawad Canal community whose duties involved tourism management in the community, and those who had interactions with tourists. They were selected by purposive sampling and snowball sampling. A combination of semi-structured interviews and participant observation was utilized to collect the data. The data were then analyzed with thematic analysis. The research findings revealed that keys to success and main obstacles for community-based tourism management of Mahasawad Canal can be identified based on the four main elements of community-based tourism management which included: (1) in terms of natural and cultural resources, the community utilized existing natural resources effectively and created an awareness of the value of local ways of life of the community among tourists by using approaches that would not have an impact of such ways of life. (2) as for a local organization in charge of tourism management, it was found that two main factors including local residents feeling that they were part of the community and working together harmoniously to develop tourism in their community served as a key to success. No obstacle and problem in this issue was found., the success (3) in terms of the management, unwillingness and poor cooperation from local people was found at the beginning stage of development; and 4) in terms of learning activities, the community had developed learning activities based on its existing resources and environment; and such activities could be considered as 'creative tourism activities' because they provided opportunities for tourists to actively participate and had firsthand experiences.

Keywords: Sustainable Community-Based Tourism Management, Mahasawad Canal Community, Local Residents

บทนำ

ปัจจุบันรัฐบาลไทยได้ให้ความสำคัญและให้การสนับสนุนคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนของตนเองมากขึ้น ดังเห็นได้จากการทำ “แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พ.ศ. 2559 - 2563 (CBT Thailand)” จัดทำโดยคณะกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภายใต้คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ (ท.ท.ช.) ซึ่งถือเป็นแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวฉบับแรกของประเทศไทยที่มุ่งเน้นการพัฒนาในระดับชุมชนเป็นหลักเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวไปสู่เศรษฐกิจฐานรากอย่างแท้จริง จึงทำให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวที่เรียกว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism-CBT) ซึ่งเป็นการจัดการท่องเที่ยวที่ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมและเป็นผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ผ่านมาพบว่า ในพื้นที่ต่าง ๆ คนในชุมชนท้องถิ่นยังไม่ได้รับการสนับสนุน และเปิดโอกาสให้เป็นผู้วางแผนการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนของตนเองอย่างแท้จริง เป็นเพียงผู้รับนโยบาย ทิศทางและแผนการดำเนินงานมาปฏิบัติจากภาครัฐ จึงก่อให้เกิดปัญหาตามมา เช่น ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่เหมาะสมกับสภาพของ

ชุมชน ทำให้เกิดการทลายวิถีชีวิตดั้งเดิม ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงสิ่งแวดล้อมของชุมชน ดังนั้น การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงนำมาซึ่งคำถามเริ่มต้นของงานวิจัยชิ้นนี้

งานวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอบางพลี จังหวัดนครปฐม จึงเกิดขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ เป็นกรณีศึกษา เนื่องจากชุมชนแห่งนี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเป็นเอกลักษณ์ และคนในชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งในการรวมกลุ่มกันเพื่อบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนของตนเอง อีกทั้งชุมชนแห่งนี้ยังได้รับการคัดเลือกจากกรมส่งเสริมการเกษตรให้อยู่ใน “50 แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้องชม” และชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ ยังได้รับรางวัลชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยว รางวัลอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ปี 2550 และในปี 2559 ผู้วิจัยมีความมุ่งหวังที่จะให้ผลการวิจัยในครั้งนี้ได้ใช้เป็นแนวทางสำหรับชุมชนอื่น ๆ ที่ต้องการพัฒนาชุมชนของตนเองไปสู่รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 ด้านซึ่งอ้างอิงจากสถาบันการท่องเที่ยวชุมชน (2558) เป็นกรอบในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ ได้แก่ 1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่น 2) ด้านองค์กรชุมชน 3) ด้านการจัดการ 4) ด้านการเรียนรู้ ซึ่งแสดงในแผนภูมิดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 1: องค์ประกอบหลักของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ที่มา: สถาบันการท่องเที่ยวชุมชน (2558)

การทบทวนวรรณกรรม

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งให้กับคนในชุมชนในการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในชุมชนของตนเอง โดยในการท่องเที่ยวรูปแบบนี้คนในชุมชนจะเป็นผู้กำหนดทิศทางการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชุมชน และเป็นผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว (ศูนย์ประสานงานเครือข่ายการท่องเที่ยว โดยชุมชน, 2555)

1. ความหมายและวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

สินธุ์ สโรบล (2546) ได้ให้ความหมายของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้ว่าเป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะเป็นผู้กำหนดทิศทางการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนและคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ โดยมีแนวคิดพื้นฐานที่ว่า คนในชุมชนทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรต่างๆ ในท้องถิ่นอย่างแท้จริง โดยคนเหล่านี้สามารถนำเอาทรัพยากรทางธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่มาเป็นต้นทุนและสร้างมูลค่าเพิ่มทางด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนในชุมชน

ประเวศ วะสี (2541) ได้ให้ความหมายของชุมชนไว้ว่า เป็นกลุ่มคนจำนวนหนึ่งที่มารวมกันโดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการกระทำและเรียนรู้ในการกระทำร่วมกัน และมีการติดต่อสื่อสารเกี่ยวข้องกันอย่างเป็นปกติต่อเนื่อง

จากความหมายข้างต้นผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ชุมชนหมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่เดียวกัน มีการติดต่อสื่อสารและมีความเอื้ออาทรต่อกัน เพื่อทำกิจกรรมร่วมกันให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

2. องค์ประกอบหลักของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2558) กล่าวว่า องค์ประกอบหลักของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 4 ด้านด้วยกัน ได้แก่

1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งประกอบด้วยการที่ชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์มีวิถีชีวิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน รวมถึงมีวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

2) ด้านองค์กรชุมชน ประกอบด้วยการที่ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน มีปราชญ์ หรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่างๆ หลากหลาย อีกทั้งคนในชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน และเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างเต็มที่

3) ด้านการจัดการ ประกอบด้วยการที่ชุมชนมีกฎ-กติกาในการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยวและสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ มีการกระจายผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวที่เป็นธรรมรวมถึงมีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

4) ด้านการเรียนรู้ โดยที่ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่างได้ รวมถึงการมีระบบจัดการและการจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน และมีวิธีการสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

ในองค์ประกอบทั้ง 4 ประการข้างต้น การเรียนรู้ หรือกระบวนการเรียนรู้ นับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ โดยวีระพล ทองมา (2547) ได้เสนอแนะว่า กระบวนการเรียนรู้ของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรประกอบด้วยองค์ประกอบ ต่อไปนี้

1) ศักยภาพของคน กล่าวคือ คนในชุมชนจะต้องรู้จักรากเหง้าของตนเองให้ดีเสียก่อน เพื่อที่จะได้สามารถบอกเล่าข้อมูลให้กับนักท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ คนในชุมชนจะต้องมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ มีความสามัคคี สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างดี

2) ศักยภาพของพื้นที่ กล่าวคือ กระบวนการเรียนรู้จะต้องมีการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยคนในชุมชนต้องรู้จัก ตักตวง และหวงแหน เห็นคุณค่า มีความภาคภูมิใจในทรัพยากรในชุมชนของตน และสามารถที่จะนำมาจัดการได้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน ทั้งนี้แล้วชุมชนต้องมีความพร้อมในการเรียนรู้ ตลอดจนมีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องแนวคิดพื้นฐานทางด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ด้วย

3) การจัดการ กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจะต้องมีระบบการจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเกิดความยั่งยืน ในการจัดการที่ดี ชุมชนจะต้องมีผู้นำที่เป็นที่ยอมรับ มีความคิด มีวิสัยทัศน์ และมีความเข้าใจ เรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตลอดจนต้องมีความรู้เรื่องการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ด้วย นอกจากนี้ชุมชนจะต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ต้องมีการพูดคุยกำหนดแนวทางในการเตรียมความพร้อมชุมชนว่า พื้นที่ของตนควรจะมีรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้อย่างไร ควรมีกิจกรรมการท่องเที่ยวอะไรบ้าง และจะมีการจัดสรรรายได้ที่ได้รับอย่างไรให้เป็นธรรม

4) การมีส่วนร่วม คนในชุมชนจะต้องสื่อสารพูดคุย สื่อความคิดเห็น ถกปัญหา รวมถึงการหาทางแก้ไข ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยการระดมความคิด จัดให้มีเวทีพูดคุย ร่วมกันคิดวางแผนดำเนินการ ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการทำงานร่วมกัน สร้างกฎระเบียบของชุมชนทางด้านต่างๆ เพื่อให้คนในชุมชน รวมถึงผู้มาเยือนปฏิบัติตาม

วรรณา วงษ์วานิช (2546) กล่าวว่า หลักการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะมีผลดีต่อท้องถิ่นในด้านการสร้างเศรษฐกิจชุมชน เนื่องจากการวางแผนเพื่อรองรับผลกระทบด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น ซึ่งเป็นการวางแผนการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นสามารถพึ่งตนเองได้ โดยมีหลักการดังต่อไปนี้

1) การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างพอดี (Using Resource Sustainable) คือการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดอย่างคุ้มค่า โดยคำนึงถึงคุณค่าทางธรรมชาติ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

2) ลดการบริโภคและการใช้ทรัพยากรโดยไม่จำเป็น (Reducing over Consumption and Waste) มีการวางแผนการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีการวางแผนการใช้สิ่งทดแทนรวมถึงการจัดการกับของเสียและสิ่งปฏิกูล

3) ส่งเสริมคุณค่าของทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรม (Maintaining Diversity) ให้เกิดการรับรู้และตระหนักถึงคุณค่า เพื่อให้เป็นที่รู้จักและแพร่หลายมากยิ่งขึ้น

4) รวมมือกับองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง (Integrating Tourism into Planning) มีการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อจัดการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

5) ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวในท้องถิ่น (Supporting Local Economy) มีการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์นโยบาย เงินทุน ดำเนินกิจกรรมการฝึกอบรม การตลาด

6) การพัฒนาบุคลากร (Training Staff) โดยจัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อจะได้มีความรู้ความสามารถทางด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้มีองค์ความรู้ทางด้านศิลปะและวัฒนธรรมของท้องถิ่น เป็นต้น

7) จัดเตรียมข้อมูล หรือคู่มือด้านการท่องเที่ยว (Marketing Tourism Responsibility) โดยให้มีเนื้อหาสาระและข้อควรปฏิบัติเพื่อสร้างจิตสำนึกของความรับผิดชอบต่อการท่องเที่ยว

8) การประเมินผลหรือการวิจัย (Research) นำผลการศึกษาค้นคว้าที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ งานวิจัยของพิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์ (2557) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน โดยใช้กรณีศึกษา บ้านโคกไคร จังหวัดพังงา ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยใช้การดำเนินงานในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนที่ให้บริการนำเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยชุมชนดังกล่าวมีศักยภาพทางการจัดการใน 4 ด้านด้วยกัน ได้แก่ ศักยภาพทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ศักยภาพด้านการบริการและการให้บริการที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยว ศักยภาพด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และศักยภาพทางการมีส่วนร่วมของชุมชน นอกจากนี้ ยังพบว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านโคกไคร ประกอบด้วย กระบวนการคิดแบบยั่งยืนในด้านการมีจิตสำนึกที่ดีในการให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและความยั่งยืนของทรัพยากรการท่องเที่ยวมากกว่าการมุ่งเน้นที่ผลประโยชน์ด้านรายได้ การมุ่งใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การรักษาทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน และการบริหารจัดการของผู้นำชุมชนที่เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมกับการจัดการท่องเที่ยว

งานวิจัยของ ชุตติกาญจน์ กันทะอุ (2560) ได้ศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นพื้นฐาน: กรณีศึกษา บ้านร่องพอง ตำบลร่องพอง อำเภอมะนัง จังหวัดแพร่ ผลการศึกษาศักยภาพทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว 5 ด้านพบว่า 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยว เช่น ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว 2) มีสถานที่จอดรถเพียงพอสำหรับสำหรับรถยนต์และรถบัส 3) มีพื้นที่อำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวและมีความปลอดภัย 4) มีโฮมสเตย์ไว้บริการ 5) คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการทำงานและกำหนดทิศทาง มีกฎกติการ่วมกัน จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค พบว่า 1) ชุมชนควรมีการจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรขึ้นมาเพื่อการทำงานที่ดีขึ้น 2) ควรมีความร่วมมือประสานงานกันทั้งภาครัฐและเอกชน 3) ควรมีการประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลเกี่ยวกับหมู่บ้านเพื่อให้นักท่องเที่ยวรู้จักมากขึ้น

สุถี เสริฐศรี (2557) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชน คลองโคน อำเภอมะนัง จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการศึกษาลักษณะของชุมชนคลองโคนพบว่า ชุมชนคลองโคนมีความเป็นอยู่แบบชุมชนเมืองมาตั้งแต่อดีต ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างพอเพียงเข้ากับวัฒนธรรมชุมชนและปลูกบ้านอาศัยอยู่ริมน้ำหรือเรียกว่า วิถีชีวิตริมน้ำอีกทั้งยังมีป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ คนที่เข้ามาเยือนในชุมชนเป็น คนที่ชอบการอนุรักษ์ธรรมชาติ ชอบการปลูกป่าจึงทำให้มีป่าชายเลนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ รวมถึงสัตว์ท้องถิ่นที่เพิ่มขึ้นด้วย ส่วนกระบวนการจัดการท่องเที่ยวและกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน และยังพบว่าชุมชนคลองโคนมีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวใน

การเข้าพื้นที่ได้ไม่เกิน 100 คน เนื่องจากสิ่งอำนวยความสะดวกและบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องไม่เพียงพอ อีกทั้งยังมีการส่งเสริมให้ชุมชนคลองโคกเป็นศูนย์การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม เช่น กิจกรรมปลูกป่า ข่ายเลน นั่งเรือชมวิถีชีวิตริมน้ำ พายเรือคายัก

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้กระบวนทัศน์เชิงตีความ (Interpretive paradigm) และระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักของงานวิจัย ที่มุ่งให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกและรอบด้าน โดยผู้วิจัยศึกษาจากกลุ่มผู้รู้ ซึ่งประกอบด้วย คนท้องถิ่นในชุมชน คลองมหาสวัสดิ์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน ผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว ตลอดจนผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยว โดยกลุ่มผู้รู้เหล่านี้จะถูกคัดเลือกโดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ร่วมกับวิธีการคัดเลือกแบบก้อนหิมะ (Snowball sampling) สำหรับจำนวนของผู้ให้ข้อมูลจะพิจารณาจากการอิ่มตัวของข้อมูลที่ได้รับ (Data saturation) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ประกอบด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมอย่างเปิดเผย โดยดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนธันวาคม 2561 – มกราคม 2562 ซึ่งการใช้เครื่องมือทั้งสองวิธีร่วมกัน นอกจากจะช่วยให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่มุ่งให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและรอบด้านแล้ว ยังเป็นการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) อีกด้วย

ข้อมูลที่ได้รับจะถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพแบบที่เรียกว่า การวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) Braun and Clarke (2006) ได้สรุปขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลแก่นสาระประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ทำความคุ้นเคยกับข้อมูล 2) กำหนดรหัส หรือ code สำหรับข้อมูล 3) หาแก่นสาระ หรือ themes 4) ทบทวนแก่นสาระ 5) กำหนดใจความสำคัญให้กับแก่นสาระ และ 6) เขียนรายงานวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ด้าน ตามกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังนี้ คือ 1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น 2) ด้านองค์กรชุมชน 3) ด้านการจัดการ 4) ด้านการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดแต่ละด้านดังปรากฏในแผนภูมิที่ 2 และ 3

แผนภูมิที่ 2: รายละเอียดแต่ละด้านของปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนคลองมหาสวัสดิ์

1. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนคลองมหาสวัสดิ์

1.1 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนได้นำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่แล้วมาพัฒนาให้เกิดคุณค่าในสายตาของนักท่องเที่ยว อาทิ นาบัวและสวนกล้วยไม้ ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนก่อนที่จะมีการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน โดยทรัพยากรเหล่านี้เป็นผลผลิตด้านเกษตรกรรมของ เกษตรกรในชุมชน เมื่อมีการพัฒนาการท่องเที่ยว คนในชุมชนได้นำสิ่งแวดล้อมเหล่านี้มาเพิ่มมูลค่า โดยกำหนดให้เป็นจุดนำเที่ยวที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชน และสอดแทรกคำว่าการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อสร้างการรับรู้และดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยว

1.2 ด้านองค์กรชุมชน จากข้อมูลที่ได้พบว่า การที่คนในท้องถิ่นมีการรวมกลุ่มกัน เพื่อจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและกลุ่มแม่บ้านแปรรูปผลไม้และอาหาร แสดงให้เห็นว่าคนในชุมชนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์เดียวกัน ต้องการมีส่วนร่วมในการคิดวิธีแก้ไขและจัดการปัญหาเพื่อมาพัฒนาชุมชนของตนเองให้ดำเนินไปได้อย่างลุล่วงตามวัตถุประสงค์

1.3 ด้านการจัดการ ในด้านการจัดการ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ คือ การนำสิ่งที่มีอยู่แล้วในชุมชนเข้าสู่ระบบการจัดการ โดยที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกันเอง และสามารถดำรงอาชีพหลักของตนเองไว้ได้ โดยที่การท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นไม่ส่งผลกระทบ หรือทำลายวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน รวมถึงคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางการท่องเที่ยวยังได้รับผลตอบแทนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันอย่างเป็นรูปธรรม

1.4 ด้านการเรียนรู้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชน พบว่า ชุมชนเน้นการพัฒนากิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวจากสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในชุมชน โดยเน้นให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเรียนรู้และเข้าใจวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่พึ่งพา

การเกษตรเป็นสำคัญ ประกอบกับการให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นลักษณะการท่องเที่ยวที่เรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งนับเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อความสำเร็จของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ เนื่องจากกิจกรรมการเรียนรู้เหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่แท้จริงของคนในชุมชน และสร้างความเป็นเอกลักษณ์ให้กับชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นกิจกรรมที่สร้างประสบการณ์ที่แปลกใหม่ และสร้างความรู้ให้กับนักท่องเที่ยวด้วย

2. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนคลองมหาสวัสดิ์

แผนภูมิที่ 3 : ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนคลองมหาสวัสดิ์

2.1 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติเท่านั้น ซึ่งก็คือ การเติบโตของผักตบชวาในคลองมหาสวัสดิ์ ที่ส่งผลให้การสัญจรไปมาของคนในชุมชนไม่สะดวก ซึ่งคนในชุมชนมีวิธีแก้ไข คือ 1) ขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ กรมชลประทาน นำแม่โครเข้ามาตักลอกผักตบชวาออกจากคลอง และ 2) จัดการด้วยคนในชุมชนเอง โดยให้คนในชุมชนเห็นประโยชน์จากการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ที่ได้มาจากการนำผักตบชวามาผสมกับดิน

2.2 ด้านองค์กรชุมชน จากการวิเคราะห์ข้อมูล ไม่พบปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ในด้านองค์กรชุมชน

2.3 ด้านการจัดการ ผลวิจัยพบว่าปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ในด้านการจัดการ พบว่า ในระยะเริ่มต้นคนในชุมชนที่ไม่ได้เข้าร่วมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั้ง 5 จุด ไม่ให้ความร่วมมือในการจัดการการท่องเที่ยว เนื่องจากเห็นว่าผลประโยชน์ที่ได้รับมีเพียงเจ้าของพื้นที่ที่เข้า

ร่วมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั้ง 5 จุด เท่านั้น ซึ่งชุมชนได้แก้ไขปัญหาโดยการ เปิดตลาดนัดสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ทุกวันเสาร์-อาทิตย์ เพื่อให้คนในชุมชนที่สนใจได้เข้ามาขายสินค้าที่มาจากผลผลิตภายในชุมชนเท่านั้น นอกจากนี้ยังพบว่า ไม่มีรถรับจ้างสาธารณะให้บริการภายในชุมชน นักท่องเที่ยวที่จะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ ต้องใช้รถยนต์ส่วนตัวเท่านั้น

2.4 ด้านการเรียนรู้ จากการวิเคราะห์ข้อมูล ไม่พบปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ในด้านการเรียนรู้ เนื่องจากคนในชุมชนเน้นให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเรียนรู้และเข้าใจวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่พึ่งพากับการเกษตรเป็นสำคัญ จึงไม่พบปัญหาในเรื่องความแตกต่างทางวัฒนธรรม

อภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย ในส่วนของปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น พบว่า ชุมชนได้นำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่แล้วมาใช้ให้มีประสิทธิภาพ และนำสิ่งแวดล้อมเหล่านี้เข้าสู่ระบบการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตเดิมของคนในชุมชน การดำเนินการเช่นนี้สนับสนุนแนวคิดของของวรรณ วลัยวานิช (2546) ที่กล่าวไว้ว่า หลักการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ควรให้ความสำคัญกับทรัพยากรในท้องถิ่น กล่าวคือ ควรเน้นการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างพอดี ซึ่งหมายถึงการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดอย่างคุ้มค่า โดยคำนึงถึงคุณค่าทางธรรมชาติ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการส่งเสริมคุณค่าของทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมให้เกิดการรับรู้และตระหนักถึงคุณค่า เพื่อให้เป็นที่รู้จักและแพร่หลายมากยิ่งขึ้น สำหรับในด้านองค์กรชุมชนพบว่า คนในชุมชนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และร่วมกันบริหารจัดการเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยว ผลการวิจัยในประเด็นนี้สอดคล้องกับ หลักการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของวิระพล ทองมา (2547) ที่กล่าวไว้ว่า ชุมชนต้องรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เป็นชมรม เป็นองค์กร องค์กรชุมชนเดิมที่มีอยู่แล้วหรือองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เพื่อทำหน้าที่แทนสมาชิกทั้งหมดในระดับหนึ่งและดำเนินการด้านการกำหนดทิศทาง นโยบาย การบริหาร การจัดการ การประสานงาน เพื่อให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นไปตามเจตนารมณ์ของสมาชิกในชุมชนที่เห็นร่วมกัน ในด้านการจัดการพบว่า คนในชุมชนมีส่วนร่วมบริหารจัดการและร่วมกันคิดวิธีแก้ไขปัญหาเพื่อนำมาพัฒนาการท่องเที่ยว ผลการวิจัยด้านนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของชุดิภาญจน์ กันทะอุ (2560) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นพื้นฐาน: กรณีศึกษาบ้านร่องพอง ตำบลร่องพอง อำเภอแพร่ จังหวัดแพร่ โดยในงานวิจัยดังกล่าว พบว่า ในการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านร่องพอง คนในชุมชนต่างมีส่วนร่วมในการทำงานและกำหนดทิศทางในการจัดการท่องเที่ยว มีการกำหนดกฎกติกาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวร่วมกัน มีการกระจายหน้าที่แบ่งงาน กันทำและมีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรมให้แก่ชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สำหรับในด้านการเรียนรู้พบว่า ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งการจัดกิจกรรมในลักษณะนี้เป็นจุดเด่นของการจัดการท่องเที่ยวชุมชนของชุมชนอื่น ๆ เช่นกัน เช่นในงานวิจัยของ สุทธิ เสริฐศรี (2557) ที่ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชน คลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ชุมชนคลองโคนได้จัดกิจกรรมที่สร้างการรับรู้ถึงวิถีชีวิตริมน้ำให้กับนักท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมปลูกป่าชายเลน นั่งเรือชมวิถีชีวิตริมน้ำ และพายเรือคายัก ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ มีจุดประสงค์ที่เหมือนกับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จัดในชุมชนมหา

สวัสดิ์ คือ เป็นกิจกรรมที่เน้นการสร้างการรับรู้ให้กับนักท่องเที่ยวและ เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นๆ อย่างแท้จริง

จากการวิเคราะห์ผลการวิจัยทั้ง 4 ด้าน ทำให้เห็นว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ เกิดจากการที่คนในชุมชนต้องการที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวเนื่องจากในอดีตชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนทั่วไปที่ยังไม่มีอะไรโดดเด่นและยังไม่เป็นที่รู้จักกับนักท่องเที่ยว และคนในชุมชนมองเห็นถึงคุณค่าของทรัพยากรที่มีอยู่เชื่อมโยงเข้ากับวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ และนำสิ่งเหล่านี้มาสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อนำเสนอออกมาในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้กับนักท่องเที่ยว โดยพยายามที่จะไม่สร้างสินค้าทางการท่องเที่ยวใหม่ ที่ไม่สอดคล้อง หรือขัดแย้งกับสภาพสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของตน รวมถึงคนในชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและสร้างประโยชน์ให้กับคนในชุมชนท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ทำให้ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์เป็นชุมชนที่เข้มแข็งและประสบความสำเร็จในเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน จนได้รับรางวัลชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยว ปี 2550 ซึ่งชุมชนอื่นๆ ที่มีความต้องการจะพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนสามารถนำลักษณะการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์มาใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยที่ได้จากงานวิจัยนี้ สามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่นๆ ที่มีความต้องการจะพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตน เนื่องจากงานวิจัยนี้ได้ถอดรูปแบบการดำเนินงานด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ประสบความสำเร็จและสร้างประโยชน์ให้กับคนในชุมชนท้องถิ่นได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน โดยมีการวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ซึ่งสามารถนำผลการวิเคราะห์ไปเป็นจุดเริ่มต้นของงานวิจัยอื่นได้ ซึ่งข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ค้นพบในงานวิจัยนี้ และชุมชนอื่นๆ สามารถนำไปปรับใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนของตนเองเพื่อพัฒนาให้เป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ชุดิกกาญจน์ กันทะอุ. (2560). การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นพื้นฐาน: กรณีศึกษา บ้านร่องพอง ตำบลร่องพอง อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเวศ วะสี. (2541). "วัฒนธรรมกับการพัฒนา" ใน *ไทยยุควัฒนธรรมทาส*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- พจนา สอนศรี. (2546). เอกสารการสอนชุดวิชา หน่วยที่ 8-15 การจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พิมพ์ภัส พงศกรรังศิลป์. (2557). การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา บ้านโคกไคร จังหวัดพังงา. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 7(3), 650-665.
- วรรณา วงษ์วานิช. (2546). *ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วีระพล ทองมา และ ประเจต อำนาง. (2547). ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อประชาชนในพื้นที่ตำบลแม่แรม อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ (รายงานผลการวิจัย). มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ศูนย์ประสานงานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2555). *การท่องเที่ยวโดยชุมชน*. ค้นเมื่อ 5 ธันวาคม 2561, จาก <http://thaicomunitybasedtourismnetwork.wordpress.com/cbt/>
- สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2558). *สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. ค้นเมื่อ 5 ธันวาคม 2561, จาก http://www.cbt-i.or.th/?ge=show_pages&gen_lang=20112012094103#.XAd_-GgzY2w
- สินธุ์ สโรบล. (2546). *การท่องเที่ยวโดยชุมชนแนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ*. โครงการประสานงานวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวและชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 1. เชียงใหม่: วนิดาเพรส.
- สุถิ เสริฐศรี. (2557). *แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองโคน อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการ และการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). *Using thematic analysis in psychology: Qualitative research in psychology*. London: Routledge.
- Fennell, D.A. (1999). *Ecotourism: An Introduction*. London: Routledge.